

УДК 76(477.83-25)“1960/1990”(092)

Лідія Трохим

аспірантка Львівської національної
академії мистецтв

Графіка Мирона Яціва: мистецькі пошуки 1960-х – 1990-х років

Анотація. У статті розглядається графіка М. Яціва, одного з провідних львівських митців, у контексті проблем стилістичних і концептуальних пошуків, інноваційних експериментів, що виявили себе в межах львівського мистецького осередку. Виявлено, що митець орієнтувався на глибинні рефлексії, пропагуючи новітнє, прогресивне. Його роботи наповнені філософським змістом, втілені у графічних циклах, присвячених пошукам національної теми. Увага фокусується на обдарованості митця, творчість якого відповідала викликам часу. У статті підкреслено, що в сучасному українському мистецтвознавстві актуальним є поглиблений аналіз художніх процесів, що відбувалися у другій половині ХХ ст., оскільки це сприяє розумінню шляхів розвитку мистецтва на сучасному етапі.

Ключові слова: графіка Мирона Яціва, стилістика, концептуальність, інноваційні експерименти, художній аналіз.

Постановка проблеми і мета. У контексті художнього аналізу необхідне вивчення траєкторії національно орієнтованого культурного процесу 1960-х – 1990-х рр., що призвело до спротиву митців тоталітаризмові та було спрямоване на радикальні форми індивідуалізму. Незначна кількість праць про творчий доробок М. Яціва дає підставу для розкриття цієї проблеми. Вражає різноманітність і обсяг спадщини, яку залишив митець: різні види станкової графіки, книжкова графіка, графічний дизайн. Окрім того, пройшовши через складний час пошуків, митець зумів сформулювати виразну концепцію власного графічного мислення, спираючись на національну літературну спадщину, що не підтримувалось офіційною ідеологією у зазначений період, а тому став взірцем для наступних поколінь. Так, долучившись до розвитку образотворчого мистецтва, М. Яців не сприймав тематику соцреалізму, банальні шаблони з застарілим формально-образним мисленням.

Нині широке коло фахівців досліджували львівську графіку 1960-х – 1990-х рр. Проте нез'ясованими лишилися окремі аспекти творчості М. Яціва, який був одним з кращих представників львівської школи графіки. Мистецтвознавчого підходу потребує вивчення стилістичних особливостей львівської графіки 1960-х – 1990-х рр., провідні тенденції її формотворення. Вирішення окресленої проблематики і є першочерговим завданням пропонуваного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню творчого досвіду М. Яціва 1960-х–1990-х рр. присвячено альбом-монографію «Мирон Яців. 1929 –1996. Життя і творчість» [10], автором якої є син митця, львівський мистецтвознавець Р. Яців. Книгу підготував Інститут народознавства, а реалізувала задум Жовківська книжкова друкарня отців-Василіан «Місіонер». Видання не лише розповідає про особу М. Яціва, а й висвітлює значний пласт історії українського образотворчого мистецтва окресленого періоду та місце в ній мистця. Книга ілюстрована творами художника, доповнена спогадами людей, які знали й шанували його та які пропонують власний погляд на його творчість, відзначаючи високий професіоналізм його робіт. Книга отримала широкі відгуки в наукових публікаціях. Так, мистецтвознавець О. Федорук у статті «Творчість, що близька за духом» виділяє суттєві риси творчості художника, який на ґрунті шістдесятництва увиразнював мистецькі вартості цього виду мистецтва й давав чуття модерності [8]. Мистецтвознавець Р. Грималюк у статті «Новітній підхід до мистецтвознавчого жанру» вважає альбом-монографію абсолютною новацією у презентації творчості художника [5, с. 14–15]. Книга, що вийшла до 70-літнього ювілею і першої посмертної виставки, об'єднала шанувальників таланту М. Яціва. Зокрема, оглядаючи експоновані на виставці твори, мистецтвознавець О. Галушка у статті «Книжку про батька подарував гостям Роман Яців» підкреслив, що перед глядачами розгорнулася графічна галерея України та українців, у якій центральне місце посідає національний ідеал жінки, родини [2, с. 7].

Аналізує життя та творчість художника Р. Яців у працях «Львівська графіка» [9] та «Українське мистецтво ХХ століття» [11], де розглядає культурно-мистецькі події, що відбувалися у творчому середовищі Львова. Творчий доробок художника

висвітлюється в контексті розвитку львівської станкової графіки повоєнного часу. Основна увага у згаданих працях Р. Яціва приділяється проблемі традицій і новаторства [9, с. 120].

Автори книги «Голешів в історії, культурі та людських долях: історико-краєзнавчі нариси, спогади» [7] Ф. Романович і Р. Яців знайомлять читача з історією та багатими культурними традиціями мешканців села Жидачівського району Львівської області, що подарувало світові чимало відомих особистостей, у тому числі й отця Іллю Яціва – батька М. Яціва, який був призначений «завідателем парохії» у Голешеві. З архівів КДБ дізнаємося, що він мав зв'язки з підпіллям ОУН – УПА, неодноразово приймав українських бійців у себе вдома в роки Другої світової війни. Також у книзі простежуються голешівські витoki мистецтва синів І. Яціва – Мирона і Любомира [7, с. 76, 242]. У книзі автори оприлюднюють окремі історичні факти, які раніше були недоступні, а також наводяться відомості, які дають можливість розкрити колоритність культурно-мистецьких процесів на Львівщині [7, с. 414].

Творчість М. Яціва надихнула на створення дипломної роботи молодшу дослідницю, бакалавра ЛНАМ Г. Погорелову, яка висвітлила принцип створення шрифту та логотипів у електронному варіанті, взявши за основу доробок М. Яціва в цій галузі. Як відзначає автор, найважливіше те, що ці шрифти можна використовувати в сучасному дизайні, що актуально у ХХІ ст. Незаперечним фактом є те, що винахід комп'ютерних технологій віртуальної реальності призвели до формування нових засобів художньої виразності в мистецтві, і молода дослідниця вміло поєднала сучасні технології з традиційним створенням шрифтів і логотипів 1970-х – 1990-х рр. [6, с. 33].

Про творчість М. Яціва пише мистецтвознавець О. Голубець у статті «Графіка Мирона Яціва» [3], у якій аналізує творчість художника. «Художник-графік М. Яців завжди був противником реалістично-натуралістичних підходів, хоч, разом з тим, залишався прихильником фігуративного мистецтва», – справедливо відзначив автор [3, с. 129-130].

Для розкриття короткотривалого періоду «прориву митців-шістдесятників» у Львові середини ХХ ст. звертаємося до монографії О. Голубця «Між свободою і тоталітаризмом» [4]. У цій праці ґрунтовно проаналізовано трансформації, що від-

бувались у мистецькому середовищі Львова протягом ХХ ст., коли художники своїми сміливими, новаторськими пошуками спрямовували розвиток мистецтва в національне русло. Автор підкреслює, що у творчих процесах брали участь митці різних поколінь, шкіл: і молоді, і досвідчені, серед яких автор називає і М. Яціва [4, с. 176].

Виклад основного матеріалу. Художній аналіз як одна зі складових мистецтвознавства є посередником у складних стосунках між художником, мистецьким процесом і читачем, публікою. У пропонованій статті досліджується творчість М. Яціва, концептуальні пошуки періоду становлення його художньої манери. У свою чергу, актуальність нашого дослідження зумовлена фрагментарністю вивчення вказаної проблематики в сучасній мистецтвознавчій літературі. Орієнтуючись на європейський досвід, М. Яців порушив проблему творення образу, звертаючи увагу на важливі складові твору – композицію, гармонію кольорів, відтворення внутрішнього стану й настрою персонажів.

Обдарована особистість, він протягом усього свого життя перебував у творчому пошуку та відшліфовував грані свого таланту, завжди рухався вперед. Закінчивши ЛДПДМ (тепер ЛНАМ), працював у галузі станкової та книжкової графіки, поєднуючи творчу роботу з викладанням на кафедрі проектування інтер'єрів. Мирон Яців розробив методика викладання курсу «Основи композиції» у співавторстві з педагогом і митцем М. Куриличем [1, с. 20].

Талант М. Яціва розкрився у різних видах і техніках графіки, ілюстраціях до книжок українських авторів. Графічна мова митця винятково емоційна: спокійна, врівноважена, коли треба передати м'який ліризм, або стає драматично-напруженою, як у ліногравюрі «Щедрі дари». Прагнення показати понадчасовість подій і явищ привело М. Яціва до монументальності формотворення – однієї з найприкметніших рис його зрілої творчої манери.

Мирон Яців – український графік, який трактував національні мотиви з позиції загальномистецьких проблем часу, з власних світоглядних і естетичних позицій. Працюючи творчо, М. Яців використовував кращі досягнення у графіці видатних українських митців – П. Ковжуна, Я. Музики, С. Караффи-Корбут, М. Курилича. Проте він виробив власний стиль, вибудував своєрідний образний ряд, власну концепцію творення.

Мирон Яців у своїй творчості зберіг надзвичайно глибоке та проникливе відчуття українського. Це не лише опанування традиціями народного мистецтва й народної культури, це вираження своєрідних рис національного світобачення. За роки творчої праці митець виробив глибоке розуміння, логічно-осмислену зорову фіксацію та особливий спосіб бачення натури. Уже в ранніх роботах йому було притаманне послідовне ускладнення техніки графічного відображення. Народний одяг, українська орнаментика, українські типажі в образах українських гетьманів трактуються шляхом узагальнення форми. Прикладом може бути оформлення обкладинок часопису «Дзвін» 1990-х рр. У цьому полягає особливість його творчої манери, проявляється відчуття краси й багатогранності світу, вміння знайти виразне формальне вирішення, здатне передати глибокий зміст твору. Графічне узагальнення поєднується з композиційною організацією зображення, ґрунтуючись на лаконізмі засобів художнього вислову.

Створюючи ілюстрації до книги, митець завжди прагнув до гармонії: текст, ілюстрації, обкладинка, шрифт, навіть текстура паперу – усе мусило відповідати задуму, бути єдиним мистецьким цілим. Його ілюстрації завжди викликають зацікавлення і сюжетом, і художнім його втіленням.

Шістдесяті й сімдесяті роки для М. Яціва стали часом пошуків, що втілилися у ліногравюрах. У цій техніці митець створював ілюстрації до книжок українських письменників, які відзначаються високим європейським рівнем. Особливістю творчої манери художника, що яскраво проявилось в цих аркушах, є сюжетна канва, що поєднується з трактуванням образу в модерній формі. Мирон Яців живе, переживає з героями, вони органічно зв'язані з особливим стилем національного колориту.

Митець створив портретну галерею українських князів, яку експонували на обласних виставках. Це ліногравюри історичного сюжету 1979 р., на яких представлені Семен Палій, Петро Сагайдачний, князь Данило Галицький. Його герої монументальні, волелюбні, сильні духом, які доносили до нас епоху, коли жили й діяли ці героїчні особистості. Твори «Северин Наливайко», «Князь Володимир» опубліковано в журналі «Дзвін». Ярослав Осмомисл, Іван Підкова, Іван Сірко, князь Святослав, князь Володимир Мономах – у цих образах митець надає кожному

персонажу виразну портретну характеристику.

Від 1987 р. митець продовжив працювати в техніці ліногравюри. Його твори експонувалися на численних виставках усіх рівнів. Було створено низку робіт – «Князь Данило» та «Князь Ярослав Мудрий», опублікованих у часописі «Дніпро». У роботах «Князь Роман Мстиславович», «Дмитро Байда Вишневецький» художник застосовує світлотіньове вирішення, що додає графіці емоційного, драматичного звучання. У цих творах присутня українська культура, глибоко осмислена традиція.

Усі ілюстрації М. Яціва інспіровані поезією, народними казками й книжками, які ілюстрував. Помітне місце у творчості митця посідає праця над ілюстраціями до творів І. Франка. Художник виконав серії графічних аркушів до повісті «Захар Беркут» (1974–1976), казок «Лисичка-сестричка» (1973), «Лис Микита» (1978 і 1981), «Коваль Бассім» (1982, 1986) та ін. У цих роботах автор демонструє досконале застосування кольору [3, с. 129-130].

Художня манера виконання графічних аркушів до повісті І. Франка «Захар Беркут» внесла у твір геніального письменника силу та глибину авторського громадянського переживання. Мирон Яців втілює драматичне підґрунтя вузлових тем книги, пластично продемонструвавши поетичні алегорії з надр національного драматично-ліричного універсуму.

Художникові вдалося переорієнтувати систему виражальних засобів, насамперед лінії, штрихів, площин з описовості на психологізм, а в окремих місцях – і на символічну інтерпретацію, що набуло статусу авторської концепції та привело його до нових творчих втілень. Мирон Яців тонко відчував емоційність ритму віршованого рядка твору І. Франка, зумів втілити це засобами графічної мови. У своїх ілюстраціях він сміливо й широко використав здобутки української літератури. У кожній роботі легко вгадується те джерело, з якого митець черпав своє натхнення.

У 1980-х – 1990-х рр. графіка М. Яціва зрілого періоду втілила магнетичну силу української літератури. Узагальнено осмислені форми простежуємо в ілюстрованих обкладинках «Дзвону», у всіх львівських виданнях – журналах, книгах, святочних листівках.

У творчості М. Яціва вагоме місце посідає архітектура Львова. Він створив образ міста в серії ліногравюр, у яких уникає буквализму. Тут просторові ритми укладені в єдину цілісну

структуру, в якій образ міста розкривається в усій своїй строгій величі. Це цикл «Львів» 1983 р.: «Три вежі», «Церква святого Юра», «Площа Підвальна», «Бернардинський монастир», «Миська Ратуша», «Львів. Площа Ринок». Композиція кожного аркуша чітко геометризowana вертикальними прямокутними формами, з яких проступають впізнавані силуети Львова, передані лінійним контуром. Щодо формотворчого та стилістичного аспекту, будівлі наближені до глядача: чітке конструктивне членування площин та декоративне плетиво ліній виявляє архітектурні форми, заповнюючи весь аркуш. Композиція поживалена лінійним опрацюванням окремих деталей, легкою грою світлотіні.

Важливим композиційним структурним прийомом у аркушах львівського циклу є взаємодія силуетів і фону, що складаються повністю з геометричних форм, переданих у гармонії тональних співвідношень, що свідчать про високий мистецький рівень. А це й окреслює не лише обраний тематичний репертуар, а й особливості стилю художника.

Мирон Яців у 1990-х рр. оформив понад 50 книг таких авторів: С. Одвірський (історична пригодницька повість «Срібний Череп»), Ю. Косач (історична пригодницька повість «Сонце в Чигирині»), Ю. Семенко (збірник сучасного українського фольклору «Народне слово»), Г. Смольський (історична повість «Олекса Довбуш»), ілюстрував обкладинки часопису «Вечірня година», «Літопис Червоної калини» на початку 1990-х рр., виконаних у техніці гуаші.

Митець оформляв також історичну бібліотеку «Дзвону». Це обкладинки книг І. Филипчак «Княгиня Романова», В. Будзиновського «Осаул Підкова», Ю. Горліс-Горського «Холодний Яр», Р. Федоріва «Скрипка, що грає тисячу літ» і «Єрусалим на горах», Т. Микитина «Дума про полковника Нечая», А. Лотоцького «Княжа слава». Також створював обкладинки часописів «Малі друзі», «Світ дитини». Важливим є й те, що митець проектував військову атрибутику, брав участь у створенні проєктів грошових знаків.

Висновки. Отже, у львівську графіку М. Яців увійшов як визначний майстер, який відіграв важливу роль у формуванні мистецького процесу, сприяв розвитку нових мистецьких тенденцій, напрямів. Розглядаючи творчість М. Яціва в контексті сучасної образотворчості, наочною постає глибока традиційність, що формує сутність української культури загалом. Характерною

рисою творів М. Яціва є чітка внутрішньо-структурна організованість композиції і в лінійно-просторовому, і в кольоровому відношенні. Мирон Яців активно брав участь у мистецьких процесах – виставках, ілюстрував обкладинки часописів і книги українських авторів, прозу й поезію, народні казки. Митець створив портретну галерею українських князів і гетьманів, серію ліногравюр, присвячену Львову, у яких динамічні просторові ритми укладені в єдину цілісну структуру.

Наступні дослідження варто спрямувати на комплексне вивчення стилістичних особливостей і образно-тематичних вирішень у львівській станковій графіці 1960-х – 1990-х рр. у контексті художніх взаємозв'язків творчості М. Яціва з національною мистецькою спадщиною.

1. Василик Р. Я., Курлішук Б. Ф., Яців М. І. Методичні вказівки «Лінія і пляма в рапортній композиції» до курсу «Основи композиції». Львів : ЛДІПДМ, 1988. 20 с.
2. Галушка О. Книжку про батька подарував гостям Роман Яців. За вільну Україну. 2001. 17 липня. С. 7.
3. Голубець О. Графіка Мирона Яціва. Жовтень. 1988. № 5. С. 129–130.
4. Голубець О. Між свободою і тоталітаризмом. Мистецьке середовище Львова другої половини ХХ століття. Львів : Академічний експрес, 2001. 176 с.
5. Грималюк Р. Новітній підхід до мистецтвознавчого жанру. Книжковий світ. 2001. №1(17). С. 14–15.
6. Погорелова Г. Шрифт на основі композицій Мирона Яціва : [кваліфікаційна робота бакалавра]. Львівська національна академія мистецтв, кафедра графічного дизайну, 2017. 33 с.
7. Романович Ф., Яців Р. Голешів в історії, культурі та людських долях: Історико-краєзнавчі нариси, спогади. Львів : Простір-М, 2014. 414 с.
8. Федорук О. Творчість, що близька за духом: [Рец. на кн: Яців М. 1929–1996: Життя і творчість / упор. Роман Яців. Львів, 2000. 366 с.]. Карби: Додаток до журналу «Образотв. мистецтво». 2002. № 1. С. 71.
9. Яців Р. Львівська графіка 1945–1990. Традиції та новаторство. Київ : Наукова думка, 1992. 120 с.
10. Яців Р. Мирон Яців. 1929–1996. Життя і творчість. Львів : [б.в.], 2000. 357 с.
11. Яців Р. Українське мистецтво ХХ століття. Ідеї, явища, персоналії : збірник статей. Львів, 2006. 351 с.

References

1. Vasylyk, R., Kurlishchuk, B., & Yatsiv M. (1988). *Metodychni vказivky «Liniiia i pliama v raportnii kompozytsii» do kursu «Osnovy kompozytsii»* [Methodical instructions "Line and spot in the report composition" to the course "Basics of composition"]. Lviv : LDIPDM. [In Ukrainian].
2. Halushka, O. (2001). *Knyzhku pro batka podaruvav hostiam Roman Yatsiv* [The book was presented to the guests by Roman Jatsiv about his father]. *Za vilnu Ukrainu – For free Ukraine*, July 17th, 7. [In Ukrainian].
3. Holubets, O. (1988). *Hrafika Myrona Yatsiva* [Graphics by Myron Yatsiv]. *Zhovten – October*, 5, 129–130. [In Ukrainian].
4. Holubets O. (2001). *Mizh svobodoiu i totalitaryzmom. Mystetske seredovyshche Lvova druhoi polovyny XX stolittia* [Between freedom and totalitarianism. The artistic environment of Lviv in the second half of the XX century]. Lviv : Akademichnyi ekspres. [In Ukrainian].
5. Hrymaliuk R. (2001). *Novitnii pidkhid do mystetstvoznavchoho zhanru* [The latest approach to the art-genre genre]. *Knyzhkovyi svit – Bookworld*, 1(17), 14–15. [In Ukrainian].
6. Pohorielova H. (2017). *Shryft na osnovi kompozytsii Myrona Yatsiva : kvalifikatsiina robota bakalavra. Lvivska natsionalna akademiia mystetstv, kafedra hrafichnoho dyzainu* [Font based on Myron Yatsiv compositions: qualification work of bachelor. Lviv National Academy of Arts, Department of Graphic Design]. Lviv : LNAA. [In Ukrainian].
7. Romanovych, F., Yatsiv, R. (2014). *Holeshiv v istorii, kulturi ta liudskykh doliakh: Istoryko-kraieznavchi narysy, spohady* [Goleshev in history, culture and human fates: Historical and ethnographic essays, memoirs]. Lviv : Prostir-M.
8. Fedoruk O. (2002). *Tvorchist, shcho blyzka za dukhom: [Rets. na kn: Yatsiv M. 1929–1996: Zhyttia i tvorchist / upor. Roman Yatsiv. Lviv, 2000. 366 s.]* [Creativity that is close in spirit: [Rect. on the book: Yatsy M. 1929-1996: Life and creativity / ed. Roman Yatsiv. Lviv. 2000. 366 p]. Karby: *Dodatok do zhurnalu «Obrazotv. mystetstvo» – Karby: Fine art*, 1, 71. [In Ukrainian].
9. Yatsiv, R. (1992). *Lvivska hrafika 1945 – 1990. Tradytzii ta novatorstvo* [Lviv graphic 1945 - 1990. Traditions and innovation]. Kyiv : Naukova dumka. [In Ukrainian].
10. Yatsiv, R. (2000). *Myron Yatsiv. 1929–1996. Zhyttia i tvorchist* [Myron Yatsiv 1929–1996. Life and work]. Lviv. [In Ukrainian].
11. Yatsiv, R. (2006). *Ukrainske mystetstvo XX stolittia. Idei, yavyshcha, personalii : zbirnyk statei* [Ukrainian art of the twentieth century. Ideas, phenomena, personalities: a collection of articles]. Lviv. [In Ukrainian].

ANNOTATION

Lidiya Trokhym. The graphics of Myron Yaciv in the cultural-aesthetic context of artistic quest for the 1960–1990. The graphics of Myron Yaciv in the cultural-aesthetic context of artistic quest for the 1960–1990 In the article the problem of stylistic and conceptual searches in graphic arts is analyzed, innovations and technological experiments that found out themselves in Lviv artistic cell. Special attention is paid to the outstanding Ukrainian artist, teacher Myron Yaciv and his graphic arts in the context of artistic analysis. It was discovered that the artist was guided by more profound reflections, denying the past, propagating the newest. Prior to this innovation philosophical interpretations, ideas, forms that convey timeless content of graphic works are included. Attention focuses on the gifted artist, whose creativity meets the challenges of time.

Keywords: graphics of Myron Yaciv, stylistics, conceptuality, innovation, technological experiments, experience.

АННОТАЦИЯ

Лидия Трохим. Графика Мырона Яцива в культурно-эстетическом контексте художественных поисков в 1960–1990 годах. В статье рассматривается графика М. Яцива, одного из ведущих львовских художников, в контексте проблем стилистических и концептуальных поисков, инновационных экспериментов, проявивших себя в пределах львовского художественного центра. Выявлено, что художник ориентировался на глубинные рефлексии, пропагандируя новейшее, прогрессивное. Его работы наполнены философским содержанием, воплощенные в графических циклах, посвященных поискам национальной темы. Внимание фокусируется на одаренности художника, творчество которого соответствовало вызовам времени. В статье подчеркивается, что в современном украинском искусствоведении актуальным является углубленный анализ художественных процессов, происходивших во второй половине XX в., поскольку это способствует пониманию путей развития искусства на современном этапе.

Ключевые слова: графика Мырона Яцива, стилистика, концептуальность, инновационность, технологические эксперименты, опыт.